Lærings- og refleksjonsspørsmål

Ukom

OVERGREP FORKLEDD SOM BEHANDLING

Lærings- og refleksjonsspørsmål

Publisert 27. november 2024
ISBN 978-82-8465-039-5

Ukoms rapporter gir anbefalinger på overordnet systemnivå. Samtidig ønsker vi at rapportene og undersøkelsene våre skal bidra til læring, refleksjon og forbedring på alle nivåer i helsetjenesten. Vi har laget noen refleksjonspunkter knyttet til funnene i denne rapporten. De kan være nyttige i kvalitets- og forbedringsarbeidet i helse- og omsorgstjenesten og forvaltningen, og til undervisning i helseutdanningene.

Se eget materiell til læring og refleksjon for rapporten.

1. Behov for mer kunnskap om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd

«Man må se det for å forstå det, og forstå det for å se det»

I vår undersøkelse ser vi sett at det er behov for økt kunnskap og bevissthet om grenseoverskridende seksualisert atferd i helse- og omsorgstjenesten. Det er også behov for en større erkjennelse rundt at slike handlinger kan skje i alle deler tjenesten. Det kan være vanskelig å tenke seg at helsepersonell kan utsette pasienter for seksualiserte handlinger. Vi trenger mer kunnskap om hva som kan føre til at helsepersonell trer over de profesjonsetiske og lovpålagte grensene, og bruker makt-ubalansen til å oppnå egne fordeler.

I rapporten peker vi på noen områder der vi ser at det kan være økt pasientsikkerhetsrisiko.

Den enkelte virksomhet kan ha nytte av lokale risikovurderinger for å kartlegge hvor i tjenesten grenseoverskridende seksualisert atferd kan forekomme. Dette kan gi utgangspunkt for forebyggende og risikoreduserende tiltak.

Spørsmål til helsetjenesten

- Hvor i våre tjenester kan pasienter og brukere stå i fare for å bli utsatt for seksualiserte grenseoverskridelser fra helsepersonell?
- Hvordan jobber vi med holdningsskapende arbeid og etisk refleksjon slik at alle ansatte får mer kunnskap om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd?
- Hvordan sikrer vi at alle ansatte får nødvendig opplæring om forebygging av rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd mot pasienter og brukere?
- I hvilke situasjoner kan det være økt risiko for at helsepersonell blander sammen private og profesjonelle roller? (for eksempel bruk av sosiale medier)

Spørsmål til helseutdanningene

- Hvordan sikrer vi at studenter får kunnskap om rollesammenblanding, og forståelse av hvilke mekanismer som kan føre til at et helsepersonell går ut over sine yrkesetiske grenser?
- Hvordan samhandler vi med praksissteder og praksisveiledere for å sikre felles forståelse av kriterier for skikkethetsvurdering av studenter gjennom hele utdanningsløpet?
- Hvordan sikrer vi at lærere og studenter kjenner til, og er trygge på når, hvordan og til hvem de kan melde fra (tvilsmelding) dersom de er bekymret for om en student er skikket til yrket vedkommende utdanner seg til?

2. Behov for økt kunnskap om varsling

Styrket fenomenkunnskap om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell vil kunne bidra til at ansatte i helsetjenesten blir tryggere på plikten til å varsle om slike hendelser.

Spørsmål til helsetjenesten

- Hvilke bekymringer eller handlinger kan gi grunnlag for å varsle?
- Hvordan sikrer vi at grenseoverskridende handlinger blir varslet? Er det klart for oss når tilsynsmyndigheten og/eller politiet skal varsles?
- Hvordan sikrer vi at varslingsrutiner, og ansvar for å håndtere slike varsler, er kjent for alle ansatte hos oss?

3. Ansvar for trygge helsetjenester

Det overordnede ansvaret for trygge og forsvarlige helsetjenester følger av lovverket som regulerer helsetjenestene. Ansvaret gjelder uavhengig av om helsetjenesten ytes av fast ansatt helsepersonell, eller av helsepersonell på driftsavtale med enten en kommune (eksempelvis fastleger eller fysioterapeuter), fylkeskommune (tannleger) eller et regionalt helseforetak (avtalespesialister). Dette ansvaret kan ikke delegeres.

Spørsmål til arbeidsgivere

- Har vi rutiner for å sikre sjekk av autorisasjonsstatus, referanser fra tidligere arbeidsforhold og eventuelle tidligere relevante tilsynssaker, og følger vi disse rutinene når vi ansetter eller inngår driftsavtale med helsepersonell?
- Hvordan kvalitetssikres ansettelser helsepersonell med driftsavtale som ansetter vikarer for seg?
- Hvordan sikrer vi at forebyggende og holdningsskapende arbeid knyttet til grenseoverskridende atferd hos helsepersonell også når ut til ansatte og til helsepersonell med driftsavtale?
- Hvordan sikrer vi at ansatte og helsepersonell med driftsavtale kjenner til virksomhetens varslingsrutiner i saker om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd?

4. Ivaretagelse av involverte i varslingssaker om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell

De som blir utsatt for grenseoverskridende handlinger, kan få store skadevirkninger. Mange har behov for ivaretagelse etter slike hendelser. Det er et arbeidsgiveransvar å ivareta den som blir utsatt for grenseoverskridende atferd av en ansatt i helsetjenesten.

Arbeidsgiver har også plikt til å ivareta helsepersonellet det varsles om.

Spørsmål til arbeidsgivere

- Hvordan sikrer vi at pasienter og brukere som blir utsatt for grenseoverskridende seksualisert atferd av et helsepersonell blir godt ivaretatt?
- Har vi oversikt over relevante hjelpetilbud for utsatte som trenger oppfølging?
- På hvilken måte sikrer vi at helsepersonellet det blir varslet om blir ivaretatt, i en tilsyns- eller varslingsprosess?

5. Læringspunkter til tilsynsmyndigheten

I vår undersøkelse ser vi at det kan være varierende kunnskap om hverandres lovverk og praksis, både hos tilsynsmyndigheten og politiet, og dermed blir det uklart når de skal involvere hverandre når det foreligger varsel eller anmeldelse om grenseoverskridende seksualiserte handlinger hos et helsepersonell.

Siden dette er sjeldne saker, kan det være behov for kompetansebygging både hos politiet og hos saksbehandlerne i tilsynsmyndigheten.

Spørsmål til Statens helsetilsyn og statsforvalterembetene

- Hvordan samarbeider vi med politiet for å sikre felles forståelse av lovverk i saker som gjelder helsepersonell med grenseoverskridende atferd?
- Hvordan jobber vi med erfaringsdeling etter behandling av slike alvorlige saker, som kan bidra til læring og kvalitetsforbedring i hele tilsynsetaten?

Trenger du noen å snakke med?

I Ukoms rapport har vi vist til at mange som er blitt utsatt for seksualiserte handlinger fra helsepersonell har behov for ivaretagelse og oppfølging i etterkant.

Det finnes flere nettsider som gir god oversikt over ulike hjelpetilbud. Oversikten kan være til hjelp for:

- pasienter og brukere som har opplevd å bli utsatt for grenseoverskridende atferd av helsepersonell i forbindelse med helsehjelp.
- virksomheter i helse- og omsorgstjenesten som opplever at en ansatt har utsatt pasienter for grenseoverskridende seksualiserte handlinger.
- tilsynsmyndigheten, som kan videreformidle oversikten til utsatte som har varslet om grenseoverskridende handlinger fra helsepersonell.

Oversikt over noen hjelpetilbud til personer som er utsatt for seksuelle overgrep

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924